

UGNIAKURAS ARCHAJINIO GYVENAMOJO BŪSTO STRUKTŪROJE

Karolina Buivydaite

Vilniaus Gedimino technikos universitetas

El. paštas zebenkstiejka@gmail.com

Santrauka. Nagrinėjami nuo seniausių laikų egzistavę archajinio būsto ugniakurai, kurie buvo aptikti dabartinės Lietuvos teritorijoje. Nors ugniakuras žmogaus gyvenamojoje aplinkoje buvo ir tebėra vienas esmingiausių būties komponentų ir būsto struktūros elementas, iki šiol mūsų architektūrologijoje nebuvo specialiai tiriamas. Įvairių nesusistemintų duomenų apie gyvenamojo būsto ugniakurus Lietuvoje yra archeologų, istorikų, mitologų, etnologų moksliniuose darbuose. Negausių ir gana fragmentiškų žinių šia tema esti keliuose architektūros istorijai skirtuose tekstuose. Todėl bandant užpildyti minėtą spragą, parengtas šis straipsnis. Jame aptariamas ankstyviausias būsto ugniakuro istorinės raidos etapas, prasidedantis išvien su stacionaraus būsto statybos pradžia.

Reikšminiai žodžiai: kultūros paveldas, būstas, ugniakuras, židinyns.

Įvadas

Ugnies tematika visais laikais buvo tyrinėjamas reiškinys istorijoje, filosofijoje ir daugelyje kitų kultūrai atstovaujančių mokslo sričių. Ugnies motyvas egzistuoja ir vaizduojamuosiuose menuose nuo pat jų užuomazgų pirmykštėse kultūrose. Tas pats pasakytina ir apie išskirtinę ugnies reikšmę mituose, kultuose ir religijose. Visa tai rodo išskirtinę ugnies reikšmę visuose žmonijos vystymosi etapuose. Ugnis – chtoninis elementas, turintis daugia-
prasmį, kone universalų simbolinį, semantinį, utilitarųjį krūvį, visada kursčiusį žmogaus vaizduotę bei veiklą. „Ugnis ir šiluma gali paaiškinti pačias įvairiausias būties sritis, nes teikia neblėstančius prisiminimus, paprastą, tačiau lemiamą reikšmę turinčią patirtį. Taigi ugnis yra privilegijuotas elementas, nes viską eksplikuoja. <...> Iš visų reiškinų tik ji viena tegali būti taip prieštaringai vertinama – ji gėris ir blogis, spindi rojuje, dega pragare, yra švelnumas ir kankinimo priemonė, kūrenasi virtuvėje ir skleidžia apokaliptinį karštį. Ji gali pati sau prieštarauti, todėl yra vienas universaliausių eksplikacijos principų. <...> Židinyje deganti ugnis, be abejonės, buvo pirmąją žmogaus apmąstymų tema, rimties simboliu, rimties kvietimu“ (Bachelard 1993).

Pažvelgus į ugnies kaip stichijos materialųjį santykį su žmogumi, randasi begalė jos egzistavimo buitineje plotmėje variantų ir jos naudojimo galimybių. Viena archajiškiausių ugnies ir žmonijos sąveikos vietų yra ugniakuras – jau mažtančio žmogaus sąmoningai organizuota vieta ugniai kūrenti.

Toks utilitarus ugnies naudojimas, uždegant ją ugniakure savo gyvenamajame būste šilumai teikti ir maistui

gaminti, liudija pirmuosius žmonijos civilizacijos žingsnius tolesnio tobulėjimo link. Nuo tada prasideda ir ugniakuro kaip neatskiriamo (o gal ir esminio) žmogaus būsto elemento raida.

Seniausių ugniakurų radiniai

Jau sinantropas (rastas netoli Pekino, Kinijoje), gyvenęs vienoje iš ankstyviausių žmonijos kultūros stadijų – Ašelio epochoje, kūreno ugnį. Akmens amžiaus ugniavietė aptikta Santa Rozos saloje Pensilvanijoje, šalia Pietų Kalifornijos krantų. Aptikto židinio gylis – apie 65 cm, skersmuo – 2,4 m. Šiai ugniavietei – apie 40 tūkstančių metų. Graikijoje, Petrolonės urve, šalia senovės žmogaus griaučių, rastieji apdegę gyvulių kaulai bei pelenų pėdsakai taip pat byloja, kad to meto žmogus plačiai naudojosi ugnimi (Dundulienė 2006). Spėjama, kad Petrolonės urvo ugnis Europoje yra pati seniausia žmogaus uždegta ugnis. Radioaktyviuoju metodu mokslininkai nustatė kaukolės ir ugnies liekanų amžių – 700 tūkstančių metų su maždaug 10 tūkstančių metų pataisa. Petrolonės žmogus gretinamas su tokiais archantropų atstovais, kaip pitekantropas, Heidelbergo žmogus, sinantropas. Manoma, kad jis kalbėjo skiemenu kalba.

Sunku pasakyti, kada tiksliai Lietuvos teritorijoje atsirado pastatai su ugniakurais. Sąlygos nuolatos gyventi Lietuvoje susidarė per antrąjį poledyninį atšilimą – aleriodą, X tūkstantmetyje pr. m. e., paleolito (XI–IX a. pr. m. e.) laikotarpiu (Griciuvienė 2000). Gyvenviečių dažniausiai būta sezoninių, nepritaikytų žmonėms gyventi ilgesnį laiką. Paprastai gyvenvietės buvo įrengiamos įvairaus dydžio ir formos kalvose ar kiek pakilėnėse vietose prie ežerų,

upių, pelkėtų daubų. Jos atpažįstamos iš tamsios spalvos, dažniausiai su angliukais maišytos žemės sluoksnio, kuria-
me aptinkama įvairių senovės žmonių daiktų: akmeninių,
kaulinių, metalinių darbo įrankių, ginklų, papuošalų, molinių
puodų šukių ir medinių statinių liekanų.

Senovės gyvenvietės skirstomos į dvi pagrindines gru-
pes: neįtvirtintas ir įtvirtintas, kurios atskirais laikotarpiais
įgaudavo vis kitokių formų (Daugudis 1982).

Paleolito ir mezolito kultūrų gyventojai buvo klajo-
kliai. Tokio tipo laikinose stovyklose ugniakurai randami
pastatų – laikinų palapinių – išorėje.

Ugniakurai neolito laikotarpio būste

Neolito laikotarpiu (IV–II a. pr. m. e.) gyvenimo būdai
tapus sėsliesniam, atsiranda nuolat gyvenamų būstų.

Ankstyvojo neolito būstų su židiniais aptikta nedaug.
Dažnai randama tik menamų židinių vietų, nustatomų pagal
menkas suodžių ar angliukų žymes, duobutes. Dėl fragmen-
tiškų sienų liekanų ne visada pavyksta atkurti ir pastato
planą. Viena pagrindinių to priežasčių – daugelis pakrančių
gyvenviečių pastatų buvę statomi prie pat vandens ir, kei-
čiantis vandens lygiui, taip pat potvynių ir atoslūgių metu
ne kartą atsidurdavo po vandeniu, būdavo užnešami grunto
sąnašomis. Vandeniui nuslūgus, žmonės vėl statydavosi
namus prie pat kranto, jau ant sąnašų sluoksnio.

Vieni seniausių židinių, aptiktų Lietuvoje, galėtų būti
Nidos antrosios gyvenvietės židiniai. Jie aptikti po vėlesniais
sąnašiniams sluoksniams, prie pat lagūnos kranto. Nors juose
nebuvo radinių, tačiau pagal jų padėtį ir radioaktyviosios
anglies datas jie turėjo priklausyti IV–III tūkstantmečiams
pr. m. e. (1 pav.).

Pastatai ankstyvojo neolito laikotarpiu Narvos kultū-
roje buvo dviejų tipų:

1. Pusiau žeminės (aptiktos Narvos 1-ojoje gyvenvietė-
je); šio tipo pastate židynys aptiktas prie sienos.

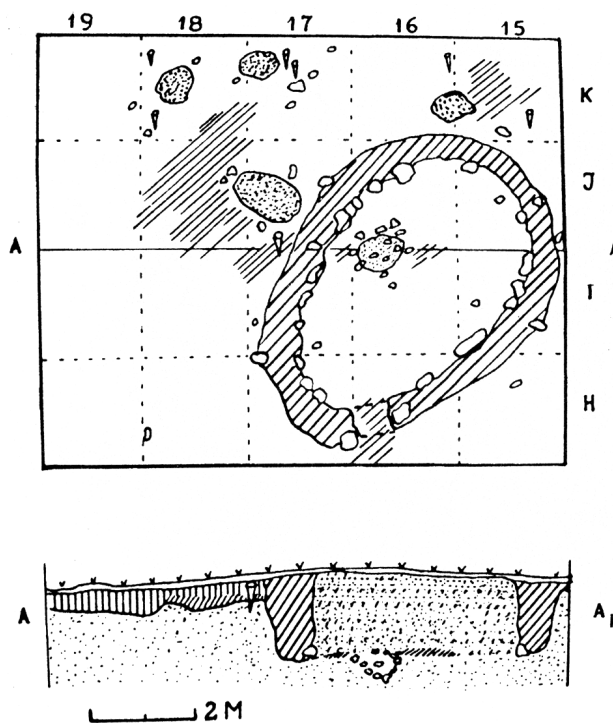

1 pav. Ankstyvojo neolito Nidos židiniai
Fig. 1. Fireplaces in Nida from early neolithic age

2. Antžeminiai, stulpinės konstrukcijos, netaisyklingos
ovalo formos pastatai (toks pastatas, esantis 4,8×4 m
pločio, aptiktas Žemaitiškės 3B gyvenvietėje).

Šie du pastatų tipai bei jau keturkampės formos pas-
tatai aptinkami ir vidurinio neolito laikotarpiu. Tiek vidu-
riniam, tiek vėlyvajame akmenis amžiuje ir net žalvario
amžiaus gyvenvietėse randama jau sudėtingesnių stulpinės
konstrukcijos pastatų ir primityvesnių pusiau žeminių. Pasak
R. Rimantienės, tokia pusiau žeminių būstų statybos tradi-
cija, ilgą laiką egzistavusi paraleliai su naujesne stulpinės
konstrukcijos būstų statybos tradicija, yra nulemta atšiaurių
žiemų. Pusiau žeminio tipo būstai būdavo šiltesni. Vienoje
gyvenvietėje šalia yra randama ir vieno, ir kito tipo statinių.
Manoma, kad žmonės juos galėjo naudoti kaip sezoninius
būstus – stulpinės konstrukcijos būstą – vasarą, o kompakti-
škesnį pusiau žeminį būstą – žiemą.

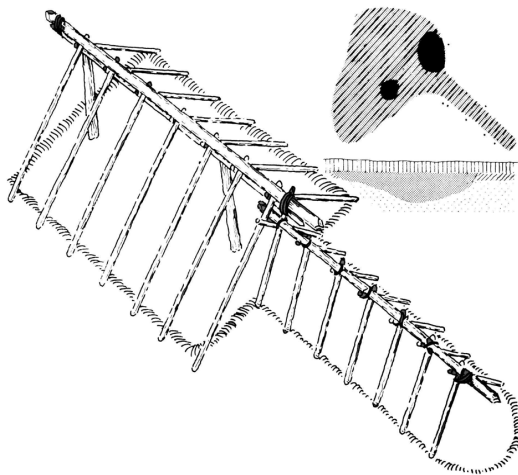
Kaip pavyzdys galėtų būti Pakretuonės 3-ioji gyven-
vietė. Čia rastas pusiau žeminės tipo pastatas, ovalo formos,
4,2×5,6 m pločio (2 pav.). Sienų storis siekė 0,5 m. Iš sienų
išliko tik tamsios dėmės (pėdsakai smėlyje); asla įleista
į gruntą per 1,2 m nuo kultūrinio sluoksnio paviršiaus.
Pastato viduje, netoli sienos, buvo aptiktas židynys, sudėtas
iš akmenų ir 0,48 m įleistas žemiau buvusios aslos. Aplink
pusiau žeminę buvo aptikta židinių ir šalia jų įkaltų smailintų
kuolų pėdsakų. Jie buvo antžeminiai, matyt, vasarinio tipo
stulpinės konstrukcijos pastatai. Šis pastatų kompleksas
rodo, kad žmonės čia gyveno nuolatos – ir žiemą, ir vasarą.

2 pav. Pusiau žeminė. Pakretuonės 3-ioji gyvenvietė
Fig. 2. Semi-dugout house from Pakretuone third camp

Pakretuonės 1B gyvenvietėje buvo aptikta vieno pastato tiesi siena, šalia kurios rastas židinukas. Tai, matyt, jau stačiakampio pastato siena. Tokio tipo pastatų yra aptikta ir kitose vidurinio neolito gyvenvietėse (Girininkas 1994).

Kitas įdomus pusiau žeminės pavyzdys rastas tyrinėjant Kubilėlių akmens amžiaus gyvenvietę (3 pav.). Pastatai yra kiek įgilinti, netaisyklingos trapecijos formos, su ilgu dengtu koridorium. Į pastato pusę koridorius nuolaidėjo ir buvo visai žemas. Norint patekti vidun, reikėjo šliaužti šiuo žemu koridorium (Rimantienė 1995). Tokiu būdu buvo bandoma sumažinti šilumos nuostolius. Beje, ir eskimai į savo žeminius pastatus išliauždavo tokiu koridorium.

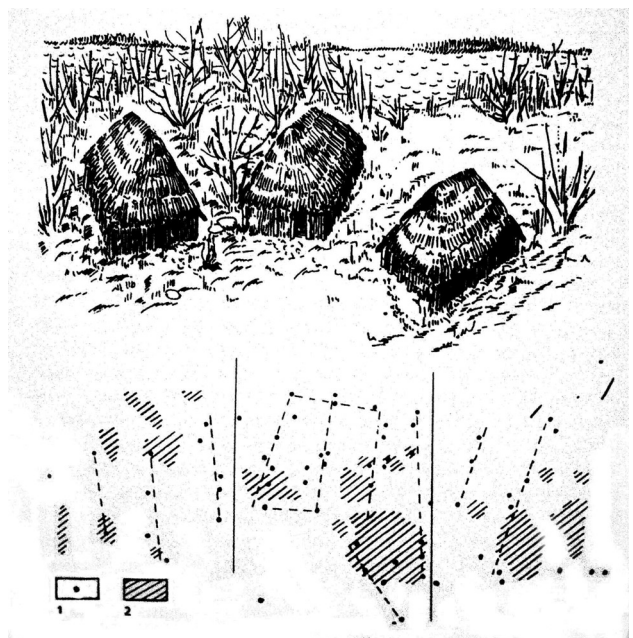

3 pav. Kubilėlių neolitinio pastato planas su židiniiais ir pastato rekonstrukcija

Fig. 3. Layout with fireplaces and reconstruction of neolithic house from Kubilėliai

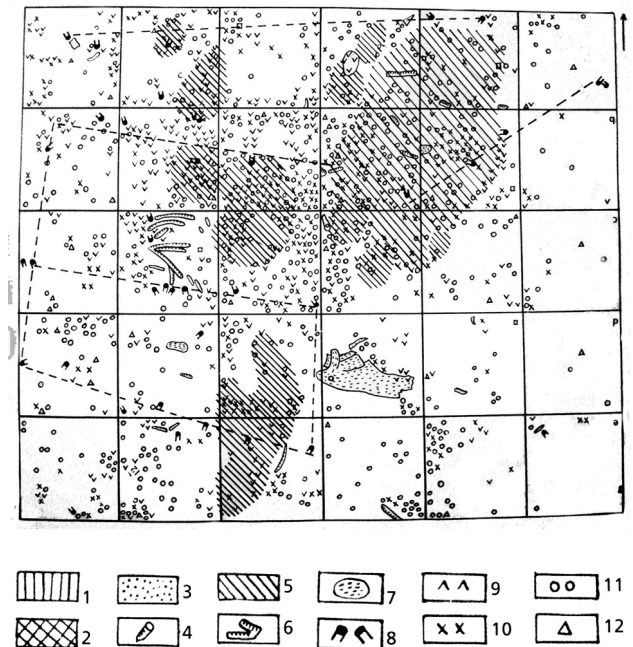
Archeologiniai tyrinėjimai, atlikti R. Rimantienės prie neolito laikotarpio Šventosios ir Palangos lagūninio ežero, taip pat pateikia Narvos kultūros gyvenamųjų būstų pavyzdžių. „Kiek ryškiau išsiskyrė trijų 23-iosios gyvenvietės pastatų kontūrai. Visi pastatai, matyt, buvę keturkampiai, su dvišlaičiu ar keturšlaičiu stogu, kuris rėmėsi į pėdžių eilę pastato viduryje. Pastatas turėjęs būti 5 m pločio. Jo viduryje ėjo storų ir tvirtų pėdžių eilė. Šoninės sienos sustatytos iš plonesnių kartelių. Židiniai buvo gerokai paplauti ir išskydę. Be to, šios perkastos rytiniame krašte vėl matyti kuolų eilutė ir išskydęs židiny. Galbūt čia jau kito, neišlikusio, pastato pėdsakai“ (Rimantienė 2005) (4 pav.).

Ryškiausias pastato planas buvo matyti 3-iojoje perkasoje (5 pav.). Pastatas taip pat buvęs apie 5 m pločio ir apie 6 m ilgio su pėdžių eile išilgai per vidurį. Ties šiaurine siena apie vidurį išlikę židinio pėdsakų su kai kuriomis kuolų konstrukcijos liekanomis, nuo jo į rytus yra išplauta degėsių.

4 pav. Pastatų pėdsakai ir rekonstrukcijos bandymas: 1 – statmenie kuolai; 2 – degėsių dėmės

Fig. 4. Remains of buildings and reconstruction: 1 – perpendicular poles; 2 – burnt coal traces

5 pav. Pastato planas: 1 – durpės; 2 – durpės su gitija; 3 – balkšvas smėlis; 4 – kuoleliai; 5 – anglėtos dėmės; 6 – gulsčios kartys; 7 – pušų žievės; 8 – statmenie kuoliukai; 9 – puodų šukės; 10 – titnagai; 11 – gintarai; 12 – pasvarėliai

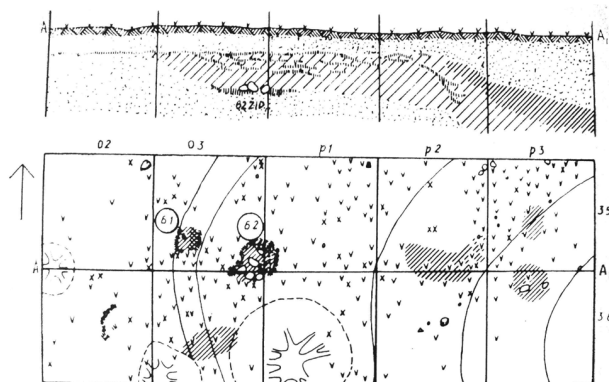
Fig. 5. Scheme of a building: 1 – peat; 2 – peat with sapropel; 3 – white sand; 4 – poles; 5 – spots of coal; 6 – horizontal poles; 7 – pine bark; 8 – perpendicular poles; 9 – pot fragments; 10 – flints; 11 – amber; 12 – sinkers

Šios Narvos kultūros gyvenvietės židiniai labai paprasti – tai negilios duobutės, be jokių akmenų ar molio konstrukcijų. Vienas kitas jose aptiktas akmenėlis galėjo būti naudotas virti ar puodui paremti. Šalia židinių, matyt, būta kitokių įrenginių – tai rodo prie židinių rasti kuolai. Atskirų židinių aptikta ir į vakarus nuo šių pastatų. Tai galėjo būti sunykusių pastatų dėdsakai arba tai buvę lauko židiniai (Rimantienė 2005).

6 pav. pateikiama keletas gerai išlikusių židinių iš vėlyvojo neolito Nidos gyvenvietės, rastų po sąnašų sluoksniu, kuris storu lešiu leidosi į lagūną.

Vėlyvajame neolite – senajame žalvario amžiuje (II–XVII a. pr. m. e.) žmonės gyveno stulpinės konstrukcijos pastatuose. Priklausomai nuo paskirties pastatai buvo ilgi ar trumpesni stačiakampio formos ir ovalūs (Griciuvienė 2000). Pasak A. Girininko, vidurinio neolito gyvenvietėse židiniai randami išsibarstę didelėje teritorijoje, kiekviename name būta vieno židinio, vadinasi, ir vienos šeimos. Atskiri pastatai stovėjo padrikai, atskirai vienas nuo kito. O vėlyvojo neolito ir senojo žalvario amžiaus pastatai jau stovėjo kompaktiškai sugrupuoti nedideliame iki 700 m² plote, židiniai išsidėstę grupėmis.

Vėlyvojo neolito Nidos gyvenvietės kasinėjimai rodo, kaip gyventa prieš keturis tūkstančius metų. „Jie gyveno kaimeliais, susispietę prie pat lagūnos kranto. Statėsi lengvas trobeles. <...> Iš stulpaviečių išsidėstymo galima spręsti, kad pastatai buvo netaisyklingi keturkampiai, 6–8 m ilgio ir 4–5 m pločio. Sienos sustatytos iš šulėlių. Tyrinėtame plote aptikti 77 židiniai. Jie įrengti paprastose negiliose, 60–120 cm skersmens smėlio duobutėse. Beveik visose rasta po kelis apskaldytus akmenis, turbūt skirtus puodams paremti, bet nebuvo jokių akmenų konstrukcijų. Po židiniais smėlis perdegęs, paraudonavęs. Židiniuose buvo matyti plonas suodžių bei degusių sluoksnis, kartais būdavo įmesta sudužusių puodų šukių. Kai kurių židinių dugne matyti plonų tamsiai žalių sluoksnelių. Vadinasi, židiniuose buvo primesta ir kaulų, tačiau juos sunaikino anaerobinės bak-

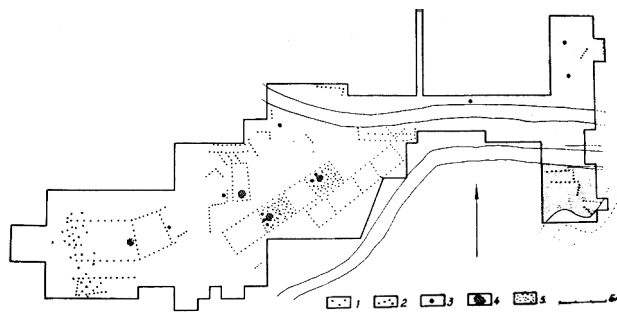

6 pav. Nidos gyvenvietės židinių planas ir pjūvis
Fig. 6. Fireplaces from Nida: layout and cross-section

terijos. Židiniai buvo valomi ir vėl iš naujo užkuriami, gal tam tikromis progomis. Toks naujai įkurtas židinytis kartais pasistūmėdavo į šoną. Taip susidarė dvigubi ar net trigubi židiniai. Dažniausiai židiniai būdavo pastato viduje, tačiau pasitaiko ir šalia pastatų“ (Rimantienė 1999). Šventosios ir Nidos būstuose taip parasta ir židinių, įrengtų duobutėse, išplūktose plonu molio sluoksneliu (Lietuvos architektūros istorija 1987).

II a. pr. m. e. pabaigoje–I a. pr. m. e. pradžioje vis plačiau kuriantis piliakalnių gyvenvietėms, dar vis būdavo gyvenama ir atviro tipo gyvenvietėse. Jos dažniausiai būdavo prie vandens, pakilėnėse vietose. Pasak V. Daugudžio, tai buvę antžeminiai, stulpinės konstrukcijos, ovalaus ir keturkampio plano pastatai su atvirais židiniais. Nemuno vidurio pakrančių I a. pr. m. e. atviro tipo gyvenviečių sluoksniuose aptikti židiniai įdomūs tuo, kad buvo įrengti 0,25–0,9 m skersmens ir maždaug tokio pat gylio smailiadugnėse duobelėse, kuriose dažniausiai randama sudėgusių spygliuočių medžių angliukų, rečiau apdegusių molio tinko gabalėlių, gyvulių kauliukų, titnago skeltelių bei lipdytų puodų šukių brūkšniuotu ir grublėtu paviršiumi. V. Daugudis taip pat aprašo tokio tipo gyvenvietę Kukių kaime, kairiajame Varduvos upės krante, pakilėnėje vietoje. Gyvenvietėje stovėję stulpinės konstrukcijos keturkampio plano pastatai. Vėlesniuose, jau I m. e. tūkstantmečio, šios gyvenvietės sluoksniuose pastatų židiniai kiek didesni – iki 1,2–1,5 m skersmens ir iki 0,8–1 m gylio, taip pat smailiadugnėse duobelėse. Kartais jų vidus būdavo išplūktas moliu (Daugudis 1982).

Vėlyvajame neolite pasikeitė pastatų konstrukcija; jau imta statyti vadinamuosius ilguosius pastatus su 5–8 patalpomis, 2,5–3 m ilgio ir pločio (7 pav.). Bendras pastatų su priestatais ilgis – 14–16 m. Židinių liekanos aptinkamos keliose vieno pastato patalpose. Vienu metu gyvenvietėse galėjo stovėti 2–3 tokie pastatai, o viename pastate galėjo gyventi 2–3 šeimos.

7 pav. Kretuono 1C ir D gyvenviečių suplanavimas: 1 – perdege kaulai; 2 – stulpavietės; 3 – laidojimo vietos; 4 – židiniai; 5 – moliu plūkta asla

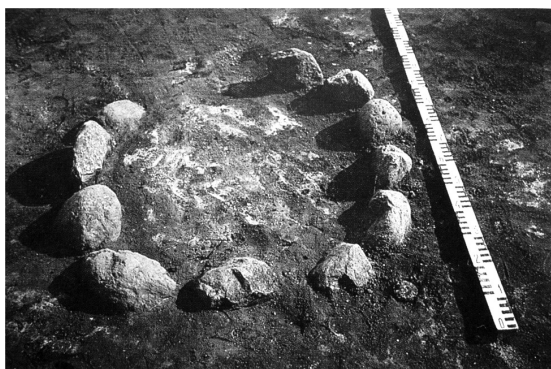
Fig. 7. Layout of Kretuonas 1C and D camps: 1 – burnt bones; 2 – poles; 3 – burial places; 4 – fireplaces; 5 – dirt floor

Tokios gyvenvietės jau statytos ant aukštumų, piliakalniuose. Ankstyvuosiuose piliakalniuose aptinkami jau kiek patvaresni, tvirtesni keturkampio plano stulpinės konstrukcijos pastatai su juose įrengtais atvirais židiniais. Sienas sudarydavo žemėn įkasti 20–35 cm vertikalūs šulai, tarpai tarp jų būdavo užpildomi horizontaliais panašaus storio rąstais ir apkrečiami moliu, kuriuo taip pat plūkdavo ir grindis. Stogus įrengdavo dvišlaičius, iš vidurio paremdavo 2–3 šulais, aslos vidury, kiek įgilinti į žemę, būdavo įrengiami atviri židiniai (Norkūnas 1994). Ryškesnių tokių pastatų pėdsakų aptikta Aukštadvario, Nevieriškių, Paplienijos ir Narkūnų piliakalnių gyvenviečių apatiniuose sluoksniuose. Pastarojo piliakalnio aikštelės pakraščiuose stovėjo keturkampio plano 6–8 m ilgio ir apie 3 m pločio „ilgieji“ pastatai, turėję po 2–3 židinius, priklausiusius atskirose patalpose gyvenusioms porinėms šeimoms (Daugudis 1982). Šiuose pastatuose aptikta iš viso 12 židinių. Židiniai įrengti iš didokų akmenų, sudėtų daugiausia 1–1,2 m skersmens ratais. Kartais akmenys surišti moliu. Plūkto molio sluoksnelis dažniausiai aptinkamas ir po akmenimis (8, 9 pav.).

Analogiškų židinių rasta ir Nevieriškių piliakalnio maždaug vienalaikiame sluoksnyje II a. pr. m. e. pab. – I a. pr. m. e. pr. Panašių, irgi iš akmenų krautų apskritos formos ir apie 1 m skersmens židinių liekanų rasta Moškėnų

8 pav. Narkūnų piliakalnio židiniai
Fig. 8. Fireplaces from Narkūnai mound

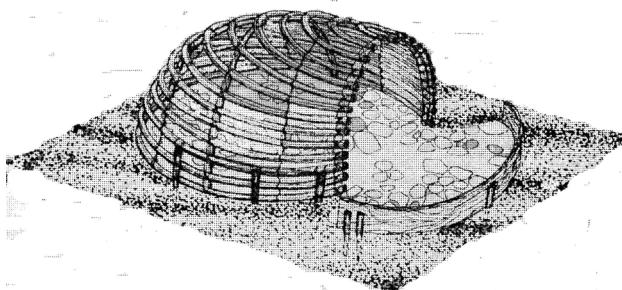

9 pav. Narkūnų piliakalnio židinys
Fig. 9. Fireplace from Narkūnai mound

Laukupėnų bei Petrašiūnų piliakalniuose, tik šių židinių akmenys nebuvo surišti moliu. Toks molinis židinio pagrindas gali būti laikomas ugniakuro pamato prototipu, taip pat svarbu ir tai, kad židinių akmenys jau pradėdami tvirtinti moliu, kartais pastato dalis, kurioje buvo židinys, būdavo išgrindžiama moliu (Rimantienė 1995), nors moliu plūktų aslų to laikotarpio pastatuose dar nebuvo.

Ankstyvųjų piliakalnių gyvenviečių statiniuose atsiradęs dėmesys ugniavietei ir pastangos jį sutvirtinti, įrengti žymi jau naują ugniakuro raidos etapą.

Bendrajame Europos kontekste analizuojant paleolito ir neolito gyvenviečių židinius, pažymėtina, kad jų raida buvo aktyvesnė. Vidurio Europoje neolito laikotarpiu gyvenusios kultūros, be jau minėtų primityvių akmenimis apdėliotų židinių, „ilgųjų namų“ tipo būstuose įrengdavo uždaro pakuros tipo, iš vytelių pintas ir moliu apdrėbtas krosnis. „Viename kambaryje visada stovėjo duonkepė krosnis, pastatyta iš šakų, glaistyta moliu. Jos molinis padas paklotas ant plokščių akmenų pagrindo ir sudarė pakylą priešais krosnį“ (Gimbutienė 1996). Toks krosnies pagrindo sutvirtinimas akmenimis gali būti traktuojamas kaip krosnies pamato prototipas. Tai rodo palyginti pažengusį židinio raidos etapą (10 pav.).

10 pav. Rekonstruotas medinis krosnies karkasas iš vytelių, sutvirtintų plaušų virvėmis. Obrė, Bosnija

Fig. 10. Reconstruction of wooden furnace made of wicker, fastened with splint rope, from Obrė, Bosnia

Apibendrinimai

1. Ugniakuras archajiniam žmogui buvo išskirtinės svarbos būsto elementas, užtikrinantis ne tik fizinę jo egzistenciją, bet ir atlikęs apeigines, simbolines paskirtis.
2. Nagrinėjamo periodo ugniakuro vieta būsto struktūroje dar nebuvo aiškiai apibrėžta.
3. Visi nagrinėjamo laikotarpio ugniakurai yra nesudėtingos konstrukcijos, mokslinėje literatūroje įvardijami kaip atviro tipo židiniai.

4. Atsiradus piliakalnių gyvenvietėms bei sudėtingėjant būsto konstrukcijai ir struktūrai, ugniakuro sandara irgi ima sudėtingėti – atsiranda molinis ugniakuro pagrindas bei moliu sutvirtinti ugniakurą įrėminantys akmenys.

Literatūra

- Bachelard, G. 1993. *Svajonių džiaugsmas. Ugnies psichoanalizė*. Vilnius: Vaga.
- Daugudis, V. 1982. *Senoji medinė statyba Lietuvoje*. Vilnius: Mokslas.
- Dundulienė, P. 2006. *Ugnis lietuvių pasaulėjautoje*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- Gimbutienė, M. 1996. *Senoji Europa*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Girininkas, A. 1994. *Baltų kultūros ištakos*. Vilnius: Savastis.
- Griciuvienė, E. 2000. *Lietuvos proistorė. Lietuvos nacionalinio muziejaus archeologijos ekspozicijos vadovas*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus.
- Lietuvos architektūros istorija*. 1987. T. 1. Vilnius: Mokslas.
- Norkūnas, A. 1994. *Aiščiai*. Vilnius.
- Rimantienė, R. 1999. *Kuršių Nerija archeologo žvilgsniu*. Vilnius: VDA leidykla.
- Rimantienė, R. 2005. *Akmens amžiaus žvejai prie Pajūrio lagūnos*. Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus.
- Rimantienė, R. 1995. *Lietuva iki Kristaus*. Vilnius: VDA leidykla.

FIREPLACE IN A STRUCTURE OF ARCHAIC DWELLING-HOUSE

K. Buivydaitė

Abstract

The aim of this work is to unravel the genesis of fireplace in a structure of ancient dwelling-house. The work is based in archaeological findings situated in Lithuanian territory. Fireplace has been and remains one of the most essential components in the existence and in the structure of a house, but so it did not attain a special research in our architecture so far. There is various sparse and scattered data on the fireplaces of a dwelling-houses in a works of archaeologists, historians and ethnologists. The work's attempt is to fill the above-mentioned gap. Time period, discussed in this article, is the earliest stage in a development of a fireplace, starting jointly with the beginning of building stationary dwelling-houses.

Keywords: cultural heritage, dwelling-house, fireplace, hearth.